

Marek Konopka

Srebrny Jubileusz

Ochrona Zabytków 40/4 (159), 239-242

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

25 LAT OŚRODKA DOKUMENTACJI ZABYTKÓW

MAREK KONOPKA

SREBRNY JUBILEUSZ

W 1987 roku minęło 25 lat działalności Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie, powołanego przez Ministra Kultury i Sztuki „w celu usprawnienia inwentaryzacji zabytków dla racjonalnego planowania i konserwacji zabytków...”¹.

Ta jubileuszowa data skłania do próby skrótovej oceny dotychczasowych dokonań oraz refleksji na temat przyszłości tej instytucji. Ośrodek w 1962 roku został wydzielony z Centralnego Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków (obecnie Departament Ochrony Dóbr Kultury, Muzeów i Plastyki). Inicjatorem stworzenia Ośrodka, twórcą koncepcji jego działania oraz pierwszym dyrektorem był prof. Kazimierz Malinowski.

Podstawowym zadaniem ODZ było i jest centralne gromadzenie dokumentacji zabytków i udostępnianie jej wszystkim zainteresowanym.

Działalność ODZ w pierwszych latach była bardzo skromna – załedwie sześćosobowy zespół, pracujący w pięciu pokojach Pałacu Prymasowskiego, opracowywał zbiory po byłym CZMiOZ.

Ośrodek przejął karty ewidencyjne architektury (tzw. zielone), które posłużyły do sporządzenia pierwszego spisu i klasyfikacji zabytków². Przeprowadził ewidencję zabytków ruchomych na kartach, których koncepcja powstała jeszcze w CZMiOZ, dla obiektów znajdujących się poza muzeami. Również z CZMiOZ Ośrodek przejął bibliotekę oraz materiały, które stały się zaczątkiem Działów Archiwum i Muzealnictwa. Działalność wydawnicza ODZ rozpoczął od przejścia i wydawania „Ochrony Zabytków” oraz serii książkowej pn. *Teka Konserwatorska*.

W podsumowaniu dziesięciu lat mgr Maria Charytańska³, drugi dyrektor instytucji w latach 1966–1974, podkreśliła, że w tym okresie Ośrodek po pierwsze dążył do zgromadzenia jak największej ilości dokumentacji zabytków, jej usystematyzowania i skłasyfikowania, a po drugie do skupienia wielu stałych współpracowników, dla których stał się instytucją wspierającą, a zarazem korzystającą z ich wiedzy i doświadczenia. Po 10 latach istnienia zespół Ośrodka liczył już 26 osób i zajmował odbudowany z niemałym trudem budynek przy ul. Brzozowej 35. Jednak w dalszym ciągu była to niewielka instytucja, która – jak się wówczas wydawało – osiągnęła swoje apogeum. Zakres działania Ośrodka jednak znacznie przekroczył potencjalne możliwości tego zespołu. Już bowiem w tym pierwszym okre-

sie działalności znacznie powiększył się zbiór kart ewidencyjnych zabytków ruchomych, powstała ewidencja miast, archiwum pozyskało „Teki Glinki” i ogromną spuściznę po prof. Gerardzie Ciołku, powiększyła się fototeka, a wydawnictwa ruszyły z dwoma seriami Biblioteki Muzealnictwa i Ochrony Zabytków: A – drukowaną, poświęconą katalogom rysunków architektonicznych i B – powielaną, przedstawiającą przede wszystkim prace warsztatowe i metodologiczne oraz główne wydarzenia z zakresu ochrony zabytków i muzealnictwa⁴. Już wówczas Ośrodek podjął wiele inicjatyw wykraczających poza gromadzenie i udostępnianie zbiorów. Do nich zaliczyć należy cykl konferencji naukowych poświęconych konserwacji zabytków ruchomych, utrwalonych w publikacjach serii B⁵, a także pierwsze nieśmiało próby nawiązania łączności z terenowymi biurami dokumentacji zabytków, które powoływano w tym okresie przy wojewódzkich konserwatorach zabytków, w dużej mierze z inicjatywy ODZ.

W następnych 15 latach (od 1972 r.) Ośrodek kontynuował dwa zasadnicze kierunki działalności, które zostały określone w pierwszym dziesięcioleciu. Ta pozytywna „zachowawczość” w znacznej mierze określiła tożsamość zespołu, a zarazem wpłynęła na przetrwanie podstawowych zadań określonych w regulaminie ODZ.

¹ Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki nr 166 z 22 grudnia 1961 r. o powołaniu Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie (Dz. Urz. MKiS 1962 nr 1, poz. 6).

² *Spis zabytków architektury i budownictwa*. Warszawa 1964.

³ M. Charytańska, *Pierwsze dziesięciolecie*. „Ochrona Zabytków” 1971 nr 4, ss. 229–234.

⁴ Np. Biblioteka Muzealnictwa i Ochrony Zabytków, seria A: *Katalog rysunków architektonicznych ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie*. Warszawa 1986; seria B: M. Ostaszewska, *Przenoszenie malowideł ściennych w Polsce*. Warszawa 1979; *Rola i miejsce muzeów w wychowywaniu młodzieży*. Praca zbiorowa. Warszawa 1980; *Ochrona obiektów muzealnych (symposium konserwatorskie)*. Praca zbiorowa. Warszawa 1986.

⁵ Np. *Konserwacja zabytków metalowych* (materiały z konferencji w Poznaniu 25–26 X 1962 r.). Biblioteka Muzealnictwa i Ochrony Zabytków, seria B, T. V. Warszawa 1963; *Zagadnienia konserwacji zabytkowych tkanin i skóry* (materiały z konferencji w Łodzi 30 IX–1 X 1963 r.). T. IX. Warszawa 1964; *Konserwacja kamienia w architekturze i rzeźbie* (materiały z konferencji w Toruniu 20–22 X 1966 r.). T. XIX. Warszawa 1967 i wiele innych.

Równocześnie jednak w latach tych nastąpił dalszy rozwój Ośrodka. Zbiory zostały znacznie powiększone, a udział instytucji w organizacji działania służb konserwatorskich bardzo się zwiększył. Niewątpliwie wynikało to z istniejących potrzeb, lecz nie małą rolę odegrały osobowość i zainteresowania trzeciego dyrektora ODZ, prof. Wojciecha Kalinowskiego, który objął to stanowisko w 1975 r., po rocznym pełnieniu tych obowiązków przez mgr Barbarę Lenard.

Przed wszystkim Dział Zabytków Architektury i Budownictwa podjął niejako od nowa opracowanie ewidencji obiektów architektury i budownictwa. Jako dokument podstawowy wprowadzone zostały karty tzw. białe, znacznie rozbudowane w stosunku do poprzednich w zakresie opisu merytorycznego i serwisu fotograficznego, obejmujące również detal architektoniczny. Ich upowszechnienie było zadaniem trudnym przede wszystkim ze względu na zwiększone wymagania stawiane osobom opracowującym karty. Ponadto starano się uwzględnić również obiekty dotąd pomijane w ewidencji, przede wszystkim zaś zabytki budownictwa drewnianego. W latach 1975–1986 Dział Zabytków Architektury zgromadził 30 tysięcy kart ewidencyjnych, w tym 15 tysięcy kart dotyczących zabytków budownictwa wiejskiego, co pozwoliło na zapisanie obrazu tego budownictwa, systematycznie znikającego z krajobrazu kulturowego kraju.

Równocześnie z wprowadzeniem kart „białych” rozpoczęto prace nad nowym spisem na tzw. fiskach, w którym uwzględniano także obiekty powstałe po polowie XIX w. Inicjatorzy tego przedsięwzięcia przypuszczali, że znajdzie się w nim ok. 100 tysięcy zabytków. Tymczasem spisem objęto ponad 300 tysięcy obiektów. Zarejestrowano wiele zabytków pominiętych we wcześniejszych spisach. Sporządzenie tak szeroko pomyślanego spisu to ogromne przedsięwzięcie, które przez wiele lat angażowało całkowicie pracowników Działu Zabytków Architektury i Budownictwa. Jego realizacja była możliwa tylko przy ścisłej współpracy z terenowymi biurami dokumentacji zabytków. Sukcesywne publikowanie spisu zabytków architektury i budownictwa obejmującego 50 tomów (!) jest kolejnym wieloletnim zadaniem. Zmusza zespoły dokumentacyjne biur wojewódzkich do stałego weryfikowania informacji o zasobach zabytkowych, a Ośrodek – do tworzenia pełnej kartoteki obiektów architektury i budownictwa wchodzących w zakres zainteresowań konserwatorów. W okresie 25-letniej działalności Ośrodka ewidencjonowano także miasta historyczne (około 1400). W Pracowni Urbanistycznej znajdują się także zbiory: studiów historyczno-urbanistycznych (około 600), planów miast zabytkowych (około 500) oraz dokumentacji fotograficznej (około 6500 zdjęć lotniczych). Wszystkie te materiały są stale aktualizowane.

Dział Zabytków Ruchomych dzięki prowadzeniu systematycznej ewidencji zabytków ruchomych (rocznie około 10 tysięcy kart) w latach osiemdziesiątych zgromadził zbiór przekraczający 200 tysięcy kart. Pojawiła się więc konieczność włączenia ewidencji do systemu komputerowego. Było to możliwe jedynie przy stałej pomocy współpracowników z zewnątrz. Cały zbiór kart zabytków ruchomych został zapisany na dyskach komputerowych do 1985 r., a zdobyte w tym czasie doświadczenia okazały się bezcenne w momencie, gdy pojawiła się realna szansa na objęcie systemem komputerowym innych zbiorów kart w ODZ oraz biur te-

renowych. Komputeryzacja spowodowała konieczność stworzenia serii słowników terminologicznych, których proces opracowywania jest nader żmudny. Mimo to opublikowano kilka domów, będących wzorcem dla następnych⁷.

Tworzenie wzorów kart ewidencyjnych i ich spójnego systemu dostosowanego do potrzeb komputeryzacji, adekwatnego do wymogów różnych dyscyplin naukowych, dla których obiekty inwentaryzowane są podstawowymi źródłami informacji, a następnie wprowadzenie tego systemu jako obowiązującego dla wszystkich wykonawców – rozpoczęto już w pierwszym okresie działalności Ośrodka. Od 1975 roku opracowywano cały zestaw kart (dla zabytków: nieruchomości, archeologicznych, techniki, cmentarnych), uwzględniających jednak ustalony w Ośrodku podstawowy moduł. Wprowadzenie tych kart nie następowało jednak przez zarządzenia. Ośrodek kontrolował merytorycznie karty nadsyłane przez biura dokumentacji zabytków, a nawet w znacznej części (niekiedy do 50%) finansował ich opracowywanie.

Ta ostatnia sprawa przysporzyła niemal całemu zespołowi Ośrodka wielu uciążliwych obowiązków administracyjnych, nie występujących w pierwszym okresie jego istnienia.

W 1976 r. Ośrodek podjął się koordynacji prac badawczych w ramach międzyresortowego programu MR III-5 „Pomniki kultury – źródłem świadomości narodu”, finansowanego przez Ministerstwo Kultury i Sztuki i Polską Akademię Nauk. Umożliwiło to nawiązanie stałej współpracy z instytucjami naukowo-badawczymi całego kraju. Głównymi partnerami stały się: Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Politechnika Wrocławska oraz wiele regionalnych towarzystw naukowych, jak: Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Dolnośląskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne, Kieleckie i Radomskie Towarzystwa Naukowe. Dzięki tej współpracy Ośrodek mógł rozpocząć ewidencję trzeciego stopnia, np. tworzenie kartoteki wyrobów i znaków złotniczych, instrumentów muzycznych, organów i tworzenie fotograficznej ewidencji wybranych zespołów architektury. Istotne są także prace studialne z zakresu historii zabytków techniki oraz nad syntetycznymi ujęciami kartograficznymi i analizami zgromadzonych materiałów inwentaryzacyjnych. Ze środków tego programu sfinansowano również prowadzone przez wiele lat badania architektoniczno-archeologiczne przy cennych obiektach architektury romańskiej – w Mogilnie, Strzelnie i Trzemesznie. Prace te stworzyły podstawy do zorganizowania specjalistycznych studiów na UMK w zakresie badań archeologicznych nad zabytkami architektury średniowiecza. Wobec znacznego wzrostu liczby takich badań w Polsce metody wypracowane w ich trakcie miały charakter modelowy. Tym samym Ośrodek rozpoczął działania, które w pierwszym dziesięcioleciu uznawano za przedwczesne i planowano je na daleką przyszłość.

Nowym zadaniem podjętym przez ODZ w 1978 roku stała się systematyczna inwentaryzacja stanowisk archeologicznych, której zasady szczegółowe w postaci programu Archeologicznego Zdjęcia Polski (jak zwykle

⁶ Zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki nr 90 z 31 sierpnia 1962 r. w sprawie nadania regulaminu organizacyjnego Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie (Dz.Ur. MKiS 1962 nr 10, poz. 90).

⁷ Np. M. Gradowski, Z. Żygulski, *Słownik polskiej terminologii uzbrojenia historycznego*. Warszawa 1982.

przy udziale i inspiracji środowiska) powstały w Ośrodku. Przedsięwzięcie to, planowane na 20–25 lat, wymagało przejęcia opieki merytorycznej również nad działaniami konserwatorów archeologicznych w zakresie metod dokumentacji stanowisk archeologicznych i ujęć kartograficznych. Wymagało to rozwiązania kilku innych problemów, jak np. rozpoznania archiwów różnych instytucji, opracowania zasad ewidencji stanowisk archeologicznych w miastach, szkolenia wykonawców AZP i upowszechniania metod badań osadniczych. Zaowocowało to systematycznie organizowanym i prowadzonym przez ODZ Studium Archeologicznym. Ośrodek przejął też od Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków wydawanie „Informatora Archeologicznego”, zawierającego kompendium wiedzy o rezultatach corocznych badań wykopaliskowych. Wszystkie te zadania spowodowały konieczność stworzenia centralnej kartoteki stanowisk archeologicznych, do której napływa rocznie około 25 tysięcy kart.

Działania związane z prowadzeniem ewidencji zabytków łączą się ze stale funkcjonującym systemem komunikowania się z różnymi zespołami badawczymi czy konserwatorskimi. Jeśli w pierwszym dziesięcioleciu Ośrodek koncentrował się na organizacji konferencji poświęconych zagadnieniom metod konserwacji zabytków, to w następnych latach niemal każdego roku przygotowywał spotkania, sympozja lub konferencje poświęcone różnej tematyce. Miały one charakter szkoleń, dotyczyły istotnych tematów (np. zagadnienia waloryzacji zabytków, ochrony zabytków techniki, komputeryzacji czy badań osadniczych). Równie ważny jest systematyczny udział pracowników Ośrodka w licznych konferencjach organizowanych przez inne instytucje, na których najczęściej prezentują własne referaty. Nie można też pominąć udziału specjalistów zatrudnionych w Ośrodku w pracach komisji, zespołów ekspertów czy na naradach. Trzeba też podkreślić niemal permanentny udział Ośrodka w opracowywaniu licznych ocen i raportów przygotowywanych dla Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków Ministerstwa Kultury i Sztuki. Ten czynny udział pracowników ODZ w rozwiązywaniu różnych problemów konserwatorskich oraz ich inicjatywy w tym zakresie budują autorytet Ośrodka i kształtują opinię w wielu ważnych dla ochrony zabytków i muzealnictwa kwestiach.

Zakres i tematyka podejmowanych przez Ośrodek przedsięwzięć wpływały na rozwój działów tworzących dla pozostałych zaplecze informacyjno-dokumentacyjne oraz szeroko udostępniających dorobek i zbiory instytucji. Rozbudowany został Dział Wydawnictw, który poza systematycznym publikowaniem wymienionych serii rozpoczął w 1977 roku wydawanie w wysokim nakładzie informatora „Spotkania z Zabytkami”, przeznaczonego przede wszystkim dla odbiorcy masowego. Wysoki poziom edytorski i merytoryczny tego wydawnictwa oraz ogromny oddźwięk społeczny, z jakim się ono spotkało, umożliwiło przekształcenie go w czasopismo – najpierw w kwartalnik, a następnie w dwumiesięcznik. Dział Wydawnictw publikuje obecnie 3 czasopisma i przeciętnie 8 tytułów książkowych rocznie, o łącznej objętości ok. 200 arkuszy wydawniczych⁸.

Dział Archiwum wzbogacił się o kolejne zespoły (spuścizna po prof. prof. Bohdanie Marconim i Ignacym Tłoczku), a także kilka mniejszych zbiorów archiwalnych. Systematycznie prowadzone kwerendy materiałów ikonograficznych zabytków znajdujących się w

zbiorach polskich i inwentaryzacja rysunków stały się podstawą do wydawania drukowanej serii A Biblioteki Muzealnictwa i Ochrony Zabytków, obejmującej katalogi rysunków architektonicznych w zbiorach uniwersyteckich, muzealnych i innych archiwach.

Dział Muzealnictwa systematycznie zbierający informacje o muzeach przygotował informator *Muzea w Polsce*. Opracowuje też bieżącą bibliografię zawartości wydawnictw muzealnych i współpracuje z międzynarodowym systemem bibliografii muzealnej. W 1981 roku przejął redakcję specjalistycznego rocznika „Muzealnictwo”. Prowadzi również systematycznie mikrofilmowanie krajowych inwentarzy muzealnych. Fototeka ODZ zgromadziła w ciągu tych lat około 70 tysięcy negatywów fotograficznych dotyczących zabytków architektury, a funkcjonująca w jej ramach Pracownia Fotograficzna realizuje rocznie około 3 tysięcy odbitek fotograficznych na zlecenie interesantów z zewnątrz i dla potrzeb Ośrodka.

W Bibliotece ODZ znajduje się obecnie około 20 tysięcy woluminów i 630 tytułów czasopism. Dzięki temu stała się ona jedyną w kraju specjalistyczną biblioteką z zakresu ochrony zabytków i muzealnictwa.

W ciągu ostatnich 15 lat Ośrodek powiększył swój stan osobowy do 43 osób i zyskał dodatkowe pomieszczenia przy ul. Mazowieckiej 11. Jednak stały wzrost zbiorów doprowadził do znacznego pogorszenia warunków pracy, a możliwości ich gromadzenia, a zarazem udostępniania – są coraz mniejsze. Nie wystarczająca baza lokalowa hamuje obecnie dalszy rozwój instytucji. Warto może uprzytomnić sobie, że w latach osiemdziesiątych Ośrodek powiększał swoje zbiory rocznie o około 80 tysięcy kart ewidencyjnych różnego rodzaju. Kłopoty lokalowe tylko w niewielkim stopniu złagodzi odbudowywany budynek w Grodzisku Mazowieckim (dawna stacja Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej), gdyż ODZ nie może być składnicą dokumentów i jego zbiory powinny być łatwo dostępne zarówno pracownikom, jak i środowisku konserwatorsko-muzealnemu. Komputeryzacja zbiorów też nie tylko nie rozwiązuje problemu, lecz nawet go zaostrza, gdyż dzięki komputerowi łatwiejsze staje się wyszukiwanie informacji przez osoby z zewnątrz, a więc i powszechniejsze korzystanie z dokumentacji, co przy utrudnionym dostępie do kart ewidencyjnych staje się ogromnie kłopotliwe.

Tak więc w ćwierć wieku po swoim powstaniu Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie stanął przed barierą, której pokonanie jest warunkiem *sine qua non* jego dalszego funkcjonowania. Jest to tym ważniejsze, że zdobyte doświadczenia i zgromadzone zbiory dokumentacyjne stworzyły możliwości wykorzystania Ośrodka do rozwiązywania wielu zadań środowiska konserwatorsko-muzealnego. Wymienić tu można planowane podjęcie wspólnego z biurami dokumentacji zabytków (a także z muzeami) programu wykorzystania komputerów w ewidencji zabytków i stworzenia jednolitego ogólnopolskiego systemu informacyjnego. Wymaga to jednak zorganizowania w ODZ pracowni komputerowej i wyposażenia jej w komputer co najmniej

⁸ Zob. *Wydawnictwa Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie. 1961–1975*. Warszawa 1976; *Wydawnictwa Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie. 1976–1984*. Warszawa 1987; pierwszy katalog za okres 14 lat zawiera 152 wydane tytuły łącznie z czasopismami, drugi za okres 9 lat – 137 tytułów.

średniej pojemności wraz z systemem monitorów. Wskazane byłoby też przejęcie przez ODZ opieki nad inwentaryzacją prowadzoną w muzeach i ewentualnie nad muzealnymi pracowniami konserwatorskimi. Pozwoliłoby to na ujęcie w jednym systemie informacji danych o muzeach i zabytkach ruchomych w Polsce. System współpracy z terenowymi biurami badań i dokumentacji zabytków i nadzoru nad nimi (wiele z nich przekształciło się w duże ośrodki) powinien zostać usprawniony i rozbudowany.

Wszystkie te plany będą jednak realne tylko w wypadku pozyskania dla Ośrodka odpowiedniego lokalu pozwalającego na pomieszczenie zbiorów i zatrudnienie odpowiedniej liczby osób oraz na zgromadzenie pełnej dokumentacji konserwatorskiej (np. studiów historyczno-architektonicznych, mikrofilmów, fotogrametrii, planów i rysunków itp), której pozyskiwanie dla Ośrodka ograniczono, a niekiedy nawet zaniechano, ze względu na brak miejsca.

Zarówno dotychczasowa działalność Ośrodka, jak i zasygnalizowane plany, wymagają także nowego ujęcia założeń zasad formalno-prawnych jego funkcjonowania. Nieaktualny jest od dawna regulamin nadany Ośrodkowi przez Ministra Kultury i Sztuki w 1962 r. Nowelizacji od wielu lat wymaga rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie ewidencji zabytków, wreszcie konieczna jest regulacja sytuacji prawnej, zarówno terenowych biur dokumentacji zabytków, jak i stosunku Ośrodka do nich. Niemal od chwili utworzenia nowych województw Ośrodek zabiegał o takie nowelizacje prawne, przedkładając stosowne projekty, jednak dopiero w 1986 roku nastąpiły zmiany w tym rozporządzeniu⁹. Czekają na zatwierdzenie: zarządzenie Ministra Kultury i Sztuki w sprawie ewidencji¹⁰, wzorcowy statut oraz ostatni z tego zespołu aktów prawnych – statut ODZ.

Na koniec tej oceny działalności ODZ, niekiedy zaledwie dotykającej wielu istotnych spraw, należy wspomnieć o ludziach, którzy go tworzyli codzienną pracą.

A SILVER JUBILEE

Twenty-five years have already passed this year since the opening of the Historical Monuments Documentation Centre (the H.M.D.C.), which was separated in 1962 from the Central Board for Museums and Monuments Protection, attached to the Ministry of Culture and Arts. The author of a work programme and the first director of the Centre was the late Professor Kazimierz Malinowski. The basic task of the Centre is to complete and render accessible monuments' documentation, to systematize and classify it as well as to cooperate with various organizations and co-workers in this field. These tasks of the Centre have been pursued for a quarter of the century, though a scope of its activities has already gone beyond the aims assumed. First of all, the number of record cards of different kinds of monuments have been increasing all the time; then, a new type of a record card has been prepared to cover monuments of architecture and building with an expanded substantial description and illustrational part. The recording has also comprised monuments of rural buildings, structures erected after the second half of the 19th century, monuments of engineering, cemeteries. The Centre has included into its activities the inventorying of archaeological sites within a framework of the programme referred to as the Archaeological Picture of Poland. Department of Monuments of Architecture and Building has now more than 30,000 cards, while Movable Cultural Property Department – 200,000 cards. In 1985 the latter collection of cards of movable cultural property was recorded on computer discs. At present, computerization is to cover other collections as well. The H.M.D.C. records also historic towns and it carries out town-planning studies

W ciągu 25 lat działalności ODZ do pracy przystępowali przedstawiciele kolejnych generacji. Jednakże o ciągłości, fachowości i dorobku Ośrodka decydowała obecność tych, którzy związali się z nim na dłużej, niekiedy od samego początku. Tych „najwierniejszych z wiernych” chciałbym tu wymienić. Należą do nich: Barbara Lenard, Beata Wilde, Bolesław Bielawski, Henryk Andrulewicz, Michał Gradowski, Wojciech Jankowski, a także nieco tylko młodszy stażem: Krzysztof Nowiński, Lidia Bruszezewska, Ewa Porębowicz. W ostatnich dziesięciu latach zespół „weteranów” wzmocniły pracujące uprzednio przez wiele lat w instytucjach konserwatorskich i muzealnych Hanna Krzyżanowska i Danuta Jaskanis.

Cechą szczególną Ośrodka przez 25 lat jego działalności była zawsze doskonała atmosfera panująca w zespole, pełne zrozumienie celu pracy i jego nadrzędności wobec trudności, które stwarzają m.in. nietłumalne warunki lokalowe. Niewątpliwie na trwałość takiej atmosfery znaczny wpływ mieli kierujący Ośrodkiem wspomniani wcześniej kolejni dyrektorzy.

Należałoby życzyć Ośrodkowi Dokumentacji Zabytków zmian na korzyść w sprawach lokalowych oraz możliwości realizacji wszystkich zadań, zachowania zaś cech stanowiących o „odrębności” i „osobowości” Ośrodka, co do których istnienia nie mają wątpliwości ludzie stykający się na co dzień z naszą instytucją.

*mgr Marek Konopka
wicedyrektor Ośrodka Dokumentacji Zabytków
w Warszawie*

⁹ Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie prowadzenia rejestru i centralnej ewidencji zabytków (Dz.U. 1986 nr 42, poz. 204).

¹⁰ Zarządzenie nr 31 Ministra Kultury i Sztuki z 30 grudnia 1987 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia centralnej ewidencji zabytków przez Ośrodek Dokumentacji Zabytków w Warszawie.

and has rich iconographic documentation. From 1976 the Centre has been coordinating – together with the Polish Academy of Sciences – research work within an interbranch programme known as „Monuments of culture – the source of national consciousness”. Card indexes of goldsmith's work and music instruments are set and research work is done on the history of engineering. Architectonic and archaeological studies are carried out on fine examples of Romanesque architecture (e.g. in Strzelno). Apart from the books Publishing Department of the H.M.C.D. publishes three magazines („Ochrona Zabytków”, „Spotkania z Zabytkami” and „Muzealnictwo”). Archives Department collects priceless collections left behind by deceased conservators and research workers and carries out, i.a., the inventorying of architectonic drawings. Museology Department covers bibliography of the content of museum publications. Photo library of the Centre has nearly 30,000 photographic negatives of architectural monuments and the Library has almost 20,000 books and 630 titles of magazines. Because of such an intensive development the Centre suffers from the shortage of space, the more so that plans for future envisage a further expansion, just to mention the opening of a computer section for all collections.

The Centre plays an essential role in the organization of the work of conservation services and cooperates on a regular base with district offices for monuments documentation. The most important feature of the Centre is an excellent atmosphere with regard to human relations, the understanding of the aim of work and its priority statute in face of difficulties caused by rather hard conditions.